

Правен режим на условното осъждане по отношение на пълнолетните лица

Илиана Паскалева, студент 4, програма “Право”

The probationary conviction of adults is the veritable probationary conviction. It is a general institute, which finds application with regard to all crimes and forms of criminal deeds. Its significance is expressed in the attainment of the goals of the punishment with postponement of its effective serving, but with imposition of preventive, correctional and reforming over the convicted person.

Условното осъждане е един от най-старите институти на наказателното право, значението на който се изразява във връзка ограничаване използването на наказателната принуда. Условното осъждане се въвежда в българското наказателно законодателство през 1904г. със “Закон за условното осъждане“, но със създаването на Наказателен Кодекс през 1968г. материята започва да се урежда там.

Условното осъждане представлява едно изключение от принципа, визиран в нормите на Наказателния кодекс, но същевременно то се явява възможност предоставена от държавата в полза на дееца. Неговото значение е особено съществено на съвременния етап на развитие на наказателноправната наука.

Условното осъждане на пълнолетни лица представлява същинското условно осъждане. Във връзка с по-подробното разглеждане на този институт е необходимо да се изложат предпоставките, при които той се прилага. Предпоставките при наличието, на които държавата в лицето на съда прави пълен отказ за изпълнение на едно наложено наказание, като същевременно осъдения деец е длъжен да изпълни определени условия, са нормативно определени в чл.66 ал.1 от НК.

1) Първата предпоставка е свързана с размера на наложеното наказание. Той трябва да бъде до 3г. т.е., ако съдът отсъди срок по-голям от 3г. лишаване от свобода, институтът на условното осъждане става неприложим. От тук следва, че условното осъждане се прилага само по отношение на вече определено наказание, а самото отлагане става с присъдата.

2) Втората предпоставка се отнася до личността на дееца и по точно до неговото съдебно минало¹. Изисква се лицето да не е осъждано на лишаване от свобода за престъпление от общ характер. Следователно, ако деецът е бил осъждан на лишаване от свобода, но в последствие е реабилитирано или амнистирано неговото наказание, няма пречки да се приложи условното осъждане. Същото важи и, ако лицето е било осъждано, но наказанието не е лишаване от свобода или е за престъпление от частен характер. Третата хипотеза при която условното осъждане се прилага е, когато лицето изобщо няма съдебно минало.

3) Третата последна предпоставка визира, за разлика от предишните две, бъдещи промени. Съдът е този, който преценява наличието й – “и, ако съдът намери, че за постигане целите на наказанието и преди всичко за поправяне на осъдения- не е наложително да изтърпи наказанието.”² Цитирания текст от НК заключава, че целите на наказанието могат да бъдат постигнати и без ефективното му изтърпяване. Възможността за поправяне на дееца е основното съображение на базата, на което съдът формира преценката си, но той не изключва и останалите цели на наказанието.

Наличността на тези три предпоставки води до възможност за прилагане на условното осъждане. Съответно при липса на една от тях, отлагането на изпълнението на наказанието е недопустимо по закон, независимо от особеностите на конкретния случай. Все пак, ако липсва една от тези предпоставки, но условното осъждане е допуснато следва да се отмени присъдата, като незаконосъобразна.

Отлагане изпълнението на наложеното наказание т.е. условното осъждане не означава лишаване на дееца от неблагоприятни последици. Напротив, такива настъпват и траят за него до изтичане на определен период от време наречен **изпитателен срок**.³ Той се индивидуализира от съдът постановил условното осъждане и веднъж определен става окончателен. Той не може да бъде променен независимо от поведението на осъдения.

¹ Вж. доц. Ал. Стойнов. Наказателно право, Обща част, Ciela, 1999 г. с.447

² Вж. НК Обн. ДВ, бр.26 от 30 март 2004г. чл.66 ал.1

³ Вж. А. Гиргинов Коментар на Наказателния кодекс, Обща част –том 2 Софи-Р 2000г. с.440

Законовите рамки определящи изпитателния срок са долен праг от 3г. и максимален предел до 5г. Освен това изпитателния срок не може да надминава срока на наложеното наказание с повече от 3г. Това е едно допълнително ограничение на максималния изпитателен срок. Съдът определя размера на изпитателния срок, така че да могат, чрез него да се постигнат действително целите на наказанието.

Във връзка с изпитателния срок възникват няколко задължения за осъдения деец.

- Най-важното от тях е през изпитателния срок да не се извършва ново престъпление от общ характер. Ако деецът изпълни това свое задължение докато трае условното осъждане, той няма да изтърпява наложеното наказание и обратно. В случай, че той извърши ново престъпление от общ характер и бъде наказан с лишаване от свобода, той ще изтърпи и вече отложеното наказание.
- Второто изискване по отношение на дееца е той да работи или учи по време на изпитателния срок / чл.66 ал.4 НК /. Смисълът му се търси в това, че когато вниманието на дееца е ангажирано с тези дейности у него ще се формират навици на поведение съобразени с интересите на обществото. Задължението на осъдения да работи или учи се разбира в най-общ смисъл, независимо къде работи или учи стига по законосъобразен начин да осигурява средствата, които са му необходими за неговото съществуване.

Визирайки предпоставките за възникване и условията, които трябва да изпълнява дееца извличаме и същността на условното осъждане. Смисълът му се изразява в това осъдения да бъде насочен към съблюдаване на поведение, което е съобразено с действащото законодателство и обществените интереси. Условното осъждане е общ институт, който намира приложение по отношение на всички субекти, на всички престъпления и форми на престъпна дейност. То представлява едно отсрочване и поставяне под условие изпълнението на вече наложено наказание. Следователно с постановяването на осъдителната присъда съда вече дава отрицателна оценка на извършеното престъпление и на дееца. С това се осъществява порицателната функция на наказанието. Запазва се, обаче потенциалната възможност дееца да изтърпи отложеното наказание. Това е специфичен предупредителен момент, който оказва сплашващо и възпитателно въздействие върху осъдения. Но законодателят отчита, че дееца остава на свобода без каквито и да е ограничения и така практически се губи възможността за това възпитателно въздействие, каквато дава ефективното изпълнение на наказанието.

За това се предвижда възможност за полагане на възпитателни грижи през изпитателния срок. Съдът постановил условното осъждане е компетентния орган, който преценява дали възпитателните грижи да бъдат възложени на съответна обществена организация, трудов колектив с тяхно съгласие или определено лице. Общия контрол относно възпитателните грижи и поведението на условно осъдения се осъществява от районния съд по местоживеенето му. От тук може да се направи изводът, че не е необходимо просто да се полагат възпитателни грижи, а те трябва да се полагат качествено и ефективно.

На следващо място съдът е компетентен да постанови пробацията през изпитателния срок, но само при условие, че отложеното наказание лишаване от свобода е не по-малко от 6 месеца. По своята правна същност пробацията представлява съвкупност от ограничителни мерки за контрол и въздействие без лишаване от свобода, които се налагат заедно или по отделно. Пробацията се постановява за определен срок от 6 месеца до 3г. / чл.42а НК /. Ако деецът не изпълнява наложените му задължения пробацията се замества с лишаване от свобода. Анализирайки правния режим на пробацията, стигаме до извода, че тя представлява възлагане на допълнителни задължения с наказателен характер на дееца от съда, неизпълнението, на които води до настъпване на неблагоприятни последици за дееца.

С оглед правното значение на условното осъждане на последно място по ред, но не и по значение, трябва да се разгледат **последниците от неизпълнение на условията при условното осъждане**. Това неизпълнение е свързано с ревокиране на наказанието.

Разглежданите хипотези са 4:

1) Първата е във връзка с извършването на друго умишлено престъпление от общ характер преди изтичане на изпитателния срок, за което макар и след този срок му бъде наложено наказание лишаване от свобода. В този случай деецът освен новото наказание изтърпява и вече отложеното. Поведението на дееца в тази хипотеза показва, че той не само не изпълнява условията на условното осъждане, а и не се е поправил. Поради това той трябва да си понесе неблагоприятните последици. Съдът не може да отложи за втори път изпълнението на наказанието, а още по-малко да освободи условно осъдения от него. Без значение е дали съдът ще наложи ново наказание преди или след изтичане на изпитателния срок.

Изтърпяването на двете наказания става по отделно. Деецът търпи първо отложеното наказание, тъй като то е наложено преди това за новото престъпление.

2) Втората хипотеза е свързана с извършването на непредпазливо престъпление от условно осъдения в рамките на изпитателния срок. Тук съдът има няколко възможности – да постанови отложеното наказание да не бъде изтърпяно, то да бъде изтърпяно изцяло или от части. Особеното е, че съдът не налага наказание за новото престъпление, а преценява само дали да се отмени или не вече отложеното. Ако се реши деецът да изтърпи изцяло отложеното наказание той бива поставен в положението на извършил умишлено престъпление от общ характер, за което му се налага наказание лишаване от свобода. Когато, обаче съдът реши дееца да изтърпи само от части отложеното наказание, тогава се стига най-напред до повторно отлагане изпълнението, макар само на останалата част от наказанието, или дори до освобождаване от нея. Това повторно отлагане ще е на лице, когато съдът постанови своя акт преди изтичане на изпитателния срок. Възможно е, обаче съдът да реши отложеното наказание изобщо да не се изтърпява.

3) Както вече беше споменато, друг случай, при който съдът може да наложи изтърпяване изцяло или от части на отложеното наказание, това е при неизпълнение на пробацията.

4) Възможно е условно осъдения да не извършва ново престъпление от общ характер, но да не изпълнява условие, свързано с условното осъждане, а именно- да откаже да работи или учи без основателна причина. В този случай съдът задължително постановява той да изтърпи останалата част от наказанието. Този отказ трябва да е направен по време на изпитателния срок. С това се изчерпват законоустановените случаи, в които отложеното наказание се изтърпява изцяло или от части. Извън тези изчерпателно посочени в закона случаи отложеното наказание не се търпи.

Разглеждайки всички аспекти на условното осъждане на пълнолетните лица се извлича и неговото значение, а то е – постигане целите на наказанието с отлагане на ефективното му изтърпяване, но с налагане на превантивно, поправително и възпитателно въздействие върху осъдения.

ЛИТЕРАТУРА

1. Наказателен кодекс обн. ДВ. Бр.26 от 30 март 2004г.
2. Ал. Стойнов “ Наказателно право, Обща част “ Сиела 1999г.
3. А. Гиргинов Коментар на Наказателния кодекс, Обща част, том 2 Софи-Р 2000г.
4. И. Ненов Наказателно право на РБ, Обща част, книга 2 Софи-Р 1992г.